

Każdy z tych typów dekoracji łączy się z osobą artysty. Jako dekorator S. Bento wymieniany jest José de Conceição i Simão de Cunha; w S. Francisco rzeźbił Antonio de Padua de Castro; w Carmo – Luiz de Foncesca Rosa (specjalista od owych „contorões”), a może zaczynał swą działalność mistrz Valentín, za którego wszakże typowe dzieło uchodzi kościół Krzyża Wojskowego¹⁴.

XI

Barok okazał w Brazylii niezwykłą trwałość: jeszcze w XIX w. Nie przestano budować barokowo. Największe rewolucje polityczne – uzyskanie w 1808 r. niepodległości, a potem oderwanie się od Portugalii – nie spowodowały rewolucji artystycznej. W Recife jedna z fasad S. Francisco nosi datę 1808, Piedade w Bahii jest z 1809, wnętrze katedry w Ríó zostało ozdobione w 1810: wszystko to jeszcze budowle barokowe. Przypadają zaś już na czas panowania w Europie klasycyzmu, który do trwającej przy baroku Brazylii nie znalazł dostępu (nie licząc nielicznych i późnych budowli, jak wille cesarza Pedra II i księżnej Izabelli w Petropolis). Gdy zaś barok, w XIX w. anachroniczny już i beztwórczy, ustąpił wreszcie i z Brazylii, był to już czas nie klasycyzmu, lecz eklektyzmu. Eklektyzm drugiej połowy XIX w. zdeformował oblicze miast brazylijskich. Nie był stylem, lecz pomieszaniem stylów i brakiem stylu. Barok pozostał ostatnim stylem Brazylii, tak samo jak był jej stylem pierwszym.

XII

Ten jedyny styl dawnej Brazylii pozostawił dzieła dobrej miary. Przede wszystkim dekoracja wnętrz brazylijskich XVIII w. – oczywiście tylko najlepszych – stała na poziomie, który w Europie należałby do wysokiego.

Czy wszakże z dobrym poziomem baroku brazylijskiego szła w parze jego samodzielność? Toć w Brazylii budowali Portugalczycy, którzy zapewne ani chcieli ani mogli wyzbyć się reminiscencji ze swej ojczyzny. Co więcej, znaleźli oni w Brazylii szczególne warunki, zupełnie różne od tych, jakie są znane z innych części Ameryki Łacińskiej, Meksyku lub Peru. Tam istniała dawna sztuka, tradycja artystyczna, miejscowi robotnicy, nadający odrębne piętno architekturze i rzeźbie, nawet gdy pracowali wedle europejskich wzorów. Inaczej w Brazylii: tu Portugalczycy nie zastali żadnej architektury, żadnej sztuki, Indianie miejscowi mieszkali w najprymitywniejszych szałasach, nie mieli pojęcia o jakimkolwiek rzemiośle artystycznym. Dlatego barok brazylijski jest nieporównanie bliższy do europejskiego, niż meksykański lub peruwiański.

Nie jest natomiast prawdą jakoby gmachy brazylijskie były wykonywane w Portugalii, jako ponumerowane kamienie przywożone do Ameryki i tu skła-

¹⁴ MATTOS 1924: 145.